

12. Outroduktion

Cecilia Ferm Almqvist & Susanna Leijonhufvud

Genom att ha tagit del av samtliga kapitel i denna bok, hoppas vi att en bildningsprocess föregått, som bidragit till ökad förståelse för hur meningsskapande processer i samspelet mellan människa, teknik och konst möjliggörs och utmanas i användningen av den strömmande musiktjänsten Spotify. Vi har på olika sätt, och i olika sammanhang närmast oss hur människans bildningsprocesser villkorats, utmanats och möjliggjorts i och med den strömmande medieutvecklingen, såväl inom som utom samhällsinstitutioner. Vi erbjuder också insikter gällande skärningspunkten mellan strömmande medier, ljudande konst och användare, från ett flertal perspektiv. I den fortsatta texten kommer vi att gå närmare in på hur de olika delstudierna presenterade i bokens kapitel hjälper till med att fylla projektets syfte. Vi vill också blicka framåt och koppla de vetenskapliga utbildningsområden som är relevanta för bokens innehåll samt till det föränderliga samhälle där kanske en mängd andra liknande tjänsteföretag kommer att erbjuda liknande möjligheter till bildning av framtidens medborgare.

Tekniska, juridiska, etiska och ekonomiska aktörer som medskapare av bildning

När det gäller i vilka sammanhang och på vilket sätt faktorer av teknisk, juridisk, etisk och ekonomisk art som kontrollerar möjligheterna för meningsskapande i interaktion mellan det strömmande mediet Spotify, konst och människor kan vi konstatera att samtliga av dessa tre faktorer alltid finns med och präglar ett användande på olika sätt. Hur samspelet mellan dessa tre ter sig är flytande. I samspelet hanterar och relaterar användaren till konst och musik på olika sätt beroende på situation och syfte. Detta

yttrar sig på olika sätt. Det kan exempelvis visa sig att det inte alltid längre går att få tag på en viss låt som tidigare funnit där, att abonnemanget har löpt ut, att nedladdning inte är möjlig på grund av att enhetens utrymme är fullt, att strömning inte är möjligt då internet har "gått ned" eller att "surfmängden" tagit slut, att tjänstens rekommendationer inte passar användarens önskemål, osv. Medvetna och resursstarka användare hittar strategier för att övervinna dessa tillkortakommande, de använder andra medier – exempelvis Youtube – för att få tag i samma sak, de ser till att lära sig hur tjänsten fungerar, de införskaffar bättre hörlurar för att skapa sig en god ljudmiljö.

Resultatet av studien visar på att Spotify erbjuder en tjänst som används i mycket stor utsträckning. Informanterna i våra olika delstudier berättar om utbredd daglig användning, både privat och även i professionella sammanhang. Detta ger bilden av Spotify som en oerhört betydelsefull aktör när det gäller tillhandahållandet av musik. Baksidan av denna utbredda användning är att användare på olika nivåer också bidrar med att "bygga ned" skivbutiker och skivsamlingar. Musik- och danslärare berättar om hur tillgången till Spotify hjälper dem i deras professionella vardag då de inte längre behöver "släpa runt på skivor mellan klassrum och danssalar". Även musiker, och samhällsinstitutioner bidrar till nedmonteringen. Aktörer såsom bibliotek och Sveriges Radio, såväl som lärares tillgång till repertoar, kontrolleras dock av tekniska, juridiska och ekonomiska faktorer när de använder sig av Spotify som musiktjänst. Å ena sidan erbjuder SR musik till sina lyssnare i radioprogram, medan samma musik, som utgör en vital del av ett radioprogram, inte alltid är möjlig att lyssna på efter programmets sändning via SRs webbsida, SR hänvisar istället till strömningstjänster som Spotify och Youtube i och med att SR saknar rättigheter för musiken efter sändningstid. Ett sådant erbjudande leder inte alltid till att musiken finns tillgänglig. Dels kan musiken vara oåtkomlig, på grund av att aktuell musik inte finns tillgänglig på Spotify och Youtube där och då, på grund samspelen med juridiskt-ekonomiska aktörer. Dels kan den version av

musikstycket som finns på strömningstjänsterna av olika anledningar också i varierande grad låta annorlunda jämfört med den musik som använts i sändningen.

Strömningstjänsterna bjuder människor på en mycket bredare repertoar än som varit möjligt tidigare. Schwieler's studie visar att en dikt har strömmats många fler gånger än vad försäljningar av boken kan tänkas ha bidragit med när det gäller människors upplevelse av poesi. Inom skolans väggar visar det sig att Spotify som ekonomisk, teknisk och juridisk aktör tar aktiv del i det didaktiska arbetet, såväl vad gäller möjligheter som begränsningar. Med andra ord blir det tydligt att användaren behöver vara aktiv i relation till tekniska, juridiska, etiska och ekonomiska aktörer för att skapa förutsättningar för bildning.

Något som framträtt avseende medskapare av bildning i interaktionen mellan nämnda tre aktörer är framför allt betydelsen av användarens tidigare musikaliska och teknisk-digitala bildning. En redan förvärvat teknisk-digital kompetens, litteracitet, ger större möjligheter att navigera och styra den teknisk-digitala bildningsresan i samspel med Spotify på samma sätt som att den som redan har förvärvat ett visst ett musikaliskt bildningskapital kan navigera och skaffa sig än större bildningsmöjligheter i den musikaliska terrängen jämfört med den användare som har ett mindre musikaliskt kapital. Detta visar dels hur musikalisk bildning utvecklas i relation med andra aktörer och inte bara Spotify. Det visar även hur bildning, i detta sammanhang, är en explorativ företeelse utan explicit mål och med en styrning som användaren till viss del förfogar över själv.

Ljudkvalitet och möjlighet till musikalisk bildning

En molnbaserad musiktjänst som Spotify erbjuder inte bara en nästintill oöverskådlig *celestial jukebox* vad gäller antal artister eller antal låttitlar. Möjligheten till att härbärgera och distribuera musik är så stor att till och med en och samma låt kan finnas tillgänglig i flera olika mastringar hämtad från olika album. Det är även så att en master av en låt kan uppdateras till en ny master av

samma låt då kedjan av aktörer i strömningsteknologin uppdateras. Som framgår i kapitel 5 erbjuder olika mastringar musik- en att framträda på något olika sätt, vilket kan conceptualiseras som olika *kvaliteter* av hur musiken låter. Detta innebär att samma låt finns tillgänglig i olika versioner, rent ljudmässigt, och dessa ”versioner” ger vidare stora möjligheter att bilda sig då samma musik kan framträda och låta på olika sätt. Baksidan är dock att då en låt framträder för en lyssnare i ett explorativt utforskande av det okända, kan kvaliteten på musikstycket göra att stycket inte får möjlighet att träda fram i hela sin potential och att lyssnaren därmed inte fångas av det musikaliska budskapet, noggrant frammejslat under musikens produktionsfas. Den initierade lyssnaren, som ofta har hört låten i andra sammanhang, känner till att det kan finnas olika versioner av en låt och kan därmed ha en förfinad referens när det gäller hur låten *kan* låta. För den som lyssnar och enbart använder Spotify som distributör av inspelad musik kan således riskera att missa den bildningsmöjlighet som belyses i kapitel 6, att låta sig bli fångad och *hit by the music*.

Den initierade användaren har premiumabonnemang vilket möjliggör justeringar av ljudkvaliteten på olika sätt. Det är dock långt ifrån alla som känner till att dessa möjligheter finns och vad dessa inställningar gör med musiken. Freemiumanvändaren har inte samma alternativ och därmed inte tillgång till samma kvalitet på inspelningar som ett premiumabonnemang erbjuder. Musiken presenteras med ett mindre högupplöst format och strömmas med en lägre hastighet vilket får konsekvenser för ljudåtergivning en och därmed musikupplevelsen. Här vill vi sätta fokus på att kvalitativa aspekter såsom ljudkvalitet behöver beaktas som en del av den explorativa bildningens möjligheter.

Den explorativa styrningen av bildning

Explorativ bildning sätter fokus på utforskande, navigering och upptäckarlust. I de strömmande sammanhangen blir den digitala tekniken en nödvändighet för att lyfta fram och presentera konsten. På det viset blir tekniken en oundviklig del av konst-

upplevelsen och utgör därmed hela potentialen för en bildningsprocess. Spotify visar sig ha en stor potential att erbjuda förutsättningar för ett utforskande på ett plan – ett rikligt och lättåtkomligt utbud. Det finns mycket att välja på och det verkar finnas något för alla. I denna bok har flera studier låtit informanter berätta om hur Spotify på olika sätt har öppnat upp och berikat dem vad gäller att upptäcka artister och musik men även poesi, som utan strömningstjänsten eventuellt aldrig skulle ha upptäckts. Dock bör det understrykas att lyssnare verkar positionera sig något olika när det gäller kunskap om musik. Det finns flera exempel som visar att de som på olika sätt är särskilt utbildade i musik, inom eller utom institutioner, i högre grad använder kompletterande tjänster och forum som en del i sin musikaliska bildningsprocess. Det explorativa i deras fall utvidgas till att gälla även i andra terrängar än endast den Spotify erbjuder. Kanske är det de vi namngivit som de initierade lyssnarna som ibland följer Heideggers rekommendation att ta ett steg tillbaka, ut ur det för-givettagna, de allmänt förhärskande sätten att både göra och förhålla sig till saker och ting. En slutsats av våra studier är att lyssnare kan behöva en ”lärare” som hjälp för att ta detta steg tillbaka. Det kan röra sig om en musik- eller danslärare, men även en bibliotekarie, en musikläggare på radio, en skivaffärsinnehavare, ett musikmagasin eller en musikjournalist. Spotify som ensam bildande aktör förmår inte helt och hållet att stå för en explorativ bildning i detta avseende. ”Lärares” roll blir viktigare än någonsin.

Utforskandet, som metafor, innehar en primus motor, vilket är viljan till utveckling, upptäckarlusten. Denna vilja försöker Spotify, på olika sätt att uppmuntra och locka fram. Här befinner sig Spotify i en hybridisering, mellan en företagsideologi å ena sidan och en traditionell bildningstradition där människan på egen hand kan bilda sig själv. Gadamer tankar om att vara öppen för det främmande och okända kommer till uttryck i automatgenererade rekommendationer, låtlistor och lyssningstips från vänner eller från de som använder samma abonnemang. Här kan lyssnaren få möta det den inte aktivt sökt efter. Resultatet blir att

lyssnaren avfärdar upptäckterna som icke relevanta eller anammar dem och låter detta okända bli till det kända för att på så vis kumulativt lägga en grund för nya upptäckter och bildningsmöjligheter. Den explorativa bildningens intersubjektiva förhållningssätt mellan bildning, konst och teknik positionerar teknologin som medskapande i bildningsprocessen där människan möter konsten. Teknologins roll i den explorativa bildningen är inte ett förfråmmande inför människan utan snarare en förutsättning för att människan ska bli till i sin fulla potential. Tekniken får, i strömning, en slagsida mot konstens inneboende kraft att öppna upp för något nytt. Därmed kan tekniken inte inneha rollen av *den andre* utan fungerar snarare som en intersubjektiv medskapare som sammanflätas i företeelsen explorativ bildning.

Att skapa mening med strömmande medier

Hur och i vilka sammanhang människor skapar mening, bildar och bildas, i relation till Spotify grundar sig på ovanstående förutsättningar. Boken ger en mängd exempel på hur strömningstjänsten erbjuder specifika former av interrelaterat tekniskt-digitalt-musikaliskt erfärande. Spotify möjliggör på så sätt ett skapande av världar för egen och andras musikaliska bildning. Samtidigt innebär inte strömmande musiktjänster ett förbehållslöst löfte om bildning, eftersom bildning är en process som inbegriper egna och andras förhållningssätt, förväntningar, val och ageranden. Viktigt blir, med andra ord, att människor får möjlighet att utveckla såväl musikalisk som teknisk-digital kompetens för att ha möjlighet att skapa mening i relation till strömmande medier. Här fyller inte minst skolan en viktig roll. Dessutom visar projektet att det fortfarande år 2020 finns strukturer som särskilt begränsar underordnade gruppers bildningsmöjligheter i relation till strömmande medier, vilka behöver monteras ned eller åtminstone kritiskt diskuteras. Dessa begränsande strukturer framträder bl.a. genom kvinnornas berättelser i kapitel 9, eller genom resonemanget i kapitel 3 med referens till Bessney, som belyser risken för marginalisering av olika grupperingar. Det blir tydligt

att en god musikalisk-teknisk-digital grund att stå på underlättar hanteringen av egna och andras förväntningar, som följer med specifika sociala positioner och roller, och därmed kan stärka de egna möjligheterna till bildning. Ur ett demokratiperspektiv blir även dessa aspekter med andra ord viktiga att ta upp i skola och lärarutbildning i samband där strömmad konst kommer i fokus. Alla har rätt till musikalisk bildning, och som vi sett krävs det en ”lärare” att hantera interaktionen med strömmad konst på ett funktionellt sätt. Möjligheterna är många, men att ta dem tillvara ställer stora krav på såväl lärare och lärarutbildare som på gemene man, vilket belyses i kapitel 5–10. I bokens tredje kapitel poängteras att det inte räcker att betrakta Spotify som en teknisk distributionslösning, som drivs av en kommersiell aktör med utgångspunkt i nydanande betalningsmodeller. Spotify behöver dessutom betraktas som en ideologisk företeelse, vilket ställer förmågan till kritisk analys på ytterligare prov. En sådan ideologikritisk blick kan bidra till en vakenhet inför de begränsningar strömnings-tjänsten kan innebära när det gäller vad och vem en musiklyssnande människa tillåts vara och bli. Dessa begränsningar gör sig exempelvis påmind i klassificeringen av olika lyssnarprofiler, som riskerar ha en konserverande inverkan, och leder tillbaka till resonemanget om könsroller och klassspecifika beteenden. Det framkommer tydligt att de mindre initierade deltagarna i studien, vars bakgrunder dessutom inte präglas av någon påtagligare tillgång till kulturellt, musikaliskt, digitalt, och ekonomiskt kapital, ”tar vad de får” och har en tendens att stärka sin identitet som ”mainstreamlyssnare”. Bildning som ”nyanserad lyssning” äger inte heller rum i denna grupp, och kraven på ljudkvalitet som grund för vidare musikalisk bildning tas inte tillvara. Även bibliotek borde ges ett större ansvar när det gäller att fördomsfritt erbjuda människor, inte minst de som inte kommer ifrån musikaliskt-digitalt-tekniska kompetenta miljöer, att vara och bli till i sin fulla potential i mötet med musik och poesi.

Avslutning

Vi tänker oss att de insikter boken erbjuder kan vara av värde inom sammanhang där musikpedagogik, musikvetenskap, pedagogik, kulturstudier, sociologi, medie- och kommunikationsvetenskap, musikproduktion, liberal arts, och ljudteknik studeras. De teman boken behandlar och förmedlar vad gäller flera perspektiv på explorativ bildning i relation till strömmande medier, tänker vi oss kan utgöra en grund för reflektion och vidare handling i relation till sammanhang där människor, teknik och konst interagerar. Vidare föreslår vi att framtida forskning behöver sätta strömmande konst i nya tvärvetenskapliga sammanhang. Inte minst är det viktigt att fortsätta utforska vad som händer med bildning och kunskap då strömmande medier tar plats i människors umgänge med och utforskande av konst.